

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

հանրային ֆինանսների կառավարման վերաբերյալ

«ՀՀ բյուջետային համակարգի մասին» ՀՀ օրենքով նախատեսված է սահմանված դեպքերում արտաբյուջեներ ստեղծելու հնարավորություն: Օրենքը ամրագրել է, որ արտաբյուջետային հաշիվներ բացվում են և նախատեսված են՝

- առանձին դեպքերում նպատակային բյուջետային մուտքերի և դրանց հաշվին կատարվող ելքերի կատարման և առանձնացված հաշվառման համար,
- օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից ՀՀ ապրանքային տեսքով տրամադրված վարկերի և դրամաշնորհների դրամայնացումից առաջացող միջոցների կուտակման համար,
- պետական և համայնքային հիմնարկների անվամբ՝ օրենքով կամ կառավարության (համայնքի ավագանու) որոշմամբ նախատեսված աղբյուրներից այլ նպատակներով միջոցների կուտակման համար
- օրենքով սահմանված այլ դեպքերում:

Թեպետև արտաբյուջեների եկամուտներն ու ծախսերն արտացոլվում են յուրաքանչյուր տարվա բյուջեում, սակայն արտաբյուջեների առկայությունն ինքնին խնդրահարույց է և վկայում է բյուջետային համակարգի թուլության մասին: Եթե որոշակի դեպքերում հնարավոր է հիմնավորված համարել օրինակ՝ օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների կողմից Հայաստանի Հանրապետությանը ապրանքային տեսքով տրամադրված վարկերի և դրամաշնորհների դրամայնացումից առաջացող միջոցների կուտակման համար բացվող արտաբյուջետային հաշիվները, ապա անհասկանալի է օրինակ նպատակային բյուջետային մուտքերի և դրանց հաշվին կատարվող ելքերի կատարման և առանձնացված հաշվառման համար կամ պետական և համայնքային հիմնարկների անվամբ՝ օրենքով կամ կառավարության (համայնքի ավագանու) որոշմամբ նախատեսված աղբյուրներից այլ նպատակներով միջոցների կուտակման համար բացվող արտաբյուջետային հաշիվները: Նման արտաբյուջեների գոյությունը առաջացնում է մի շարք խնդիրներ.

- որևէ պետական մարմնի արտաբյուջետային միջոցներից այլ պետական մարմնի ոլորտին առնչվող և անգամ հրատապ համարվող խնդիրների համար գումարներ չեն ուղղվում: Օրինակ՝ երբեք ճՈՒ արտաբյուջետային միջոցներից գումար չի հատկացվում հատկացվել օրինակ՝ սոցիալական կամ ճանապարհների բարեկարգման խնդիրների լուծմանը, անգամ եթե այդ խնդիրները ավելի հրատապ համարվեն, քան ոստիկանության համակարգի որևէ ստորաբաժանման շենքային պայմանների բարելավումը կամ գրասենյակային գույքի ձեռքբերումը կամ էլ աշխատակիցների պարգևատրումները:
- Արտաբյուջեների ծախսման դեպքում հիմնականում ոլորտի լիազոր մարմնի (ֆինանսների նախարարության), ինչպես նաև հենց կառավարության մոտեցումն այն է, որ արտաբյուջեները կոնկրետ գերատեսչության գումարն է և ընթացակարգային հարցերը պահպանված լինելու պարագայում պետք է ծախսվի համապատասխան գերատեսչության հայեցողությամբ: Այդ գումարի ծախսման նպատակահարմարությանն ու այլ ոլորտներին ուղղելու անհրաժեշտությանը անդրադարձ չի կատարվում, իսկ գումարների ծախսման նպատակահարմարության նկատմամբ վերահսկողությունն էլ գրեթե բացակայում է:

- Արտաբյուջեների առկայության պարագայում անհավասար պայմաններ են ստեղծվում հանրային ծառայության միևնույն դասի, խմբի պաշտոն զբաղեցնող, սակայն տարբեր գերատեսչություններում աշխատող անձանց համար: Օրինակ, ՀՀ արդարադատության նախարարությունը իր արտաբյուջեից կարողանում է որոշակի պարբերականությամբ պարգևատրել իր աշխատակիցներին, իսկ արտաբյուջե չունեցող այլ գերատեսչություն (օրինակ մշակույթի նախարարությունը) պարգևատրում չի կարող իրականացնել:

Հասկանալի է, որ պայմանավորված տարբեր գերատեսչությունների կողմից իրականացվող կոնկրետ գործառնություններով, մատուցվող ծառայությունների բնույթով, գերատեսչությունների ծախսերը տարբեր են լինում: Սակայն հատկացվող միջոցների ծախսման արդյունավետության, այդ գումարները տնօրինելու ճկունության ապահովման, տնտեսման, ըստ առաջնահերթությունների դրանց ծախսման և արդյունավետ վերահսկողության անհրաժեշտությամբ պայմանավորված արտաբյուջեների փոխարեն այդ գումարները պետք է մուտք լինեն պետական բյուջե և բաշխվեն համապատասխանաբար:

2017թ. մի քանի արտաբյուջետային հաշիվների վերաբերյալ տվյալներ.

- 1) ՀՀ կառավարությանն առընթեր պետական եկամուտների կոմիտեի «Հարկային ծառայության մարմնի համակարգի և մաքսային ծառայության կառավարման խորհուրդի և համակարգի զարգացման ֆոնդ» ծրագրի արտաբյուջետային հաշիվի միջոցների գոյացման և ծախսման 2017 թվականի նախահաշիվ

Եկամուտների գծով	5,322,912.7
Ծախսերի գծով	5,029,285.3

- 2) ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության «Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացու անձնագիր տալու կամ փոխանակելու վճարովի ծառայություն» ծրագրի արտաբյուջետային հաշիվի միջոցների ծախսման 2017 թվականի նախահաշիվ

Եկամուտների գծով	620,000.0
Ծախսերի գծով	582,134.2

- 3) ՀՀ կառավարությանն առընթեր ՀՀ ոստիկանության «Հայաստանի Հանրապետության կառավարությանն առընթեր Հայաստանի Հանրապետության ոստիկանության ճանապարհային ոստիկանության կողմից արձանագրված խախտումների համար վարչական տուգանքների գանձումների, գրանցման-բնական ծառայությունների դիմաց վճարումներ և այլ վճարովի ծառայություններ» ծրագրի գծով արտաբյուջետային հաշիվի միջոցների ծախսման 2017 թվականի նախահաշիվ

Եկամուտների գծով	13,351,000.0
Ծախսերի գծով	12,570,349.0

Ուսումնասիրելով բոլոր գերատեսչությունների արտաբյուջեները՝ պարզ է դառնում, որ 2017թ. ընթացքում արտաբյուջեներում Եկամուտների գծով գումարը մոտավորապես եղել է 30մլրդ. ՀՀ դրամի չափ:

Առաջարկություն

- Վերանայել օրենքով սահմանված արտաբյուջեներ ստեղծելու դեպքերը՝ ապահովելով, օրինակ՝ տարբեր ծառայությունների դիմաց կատարվող վճարումներից գոյացած գումարների մուտքը բացառապես պետական բյուջե և հետագայում՝ ըստ անհրաժեշտության այդ գումարների բաշխումը պետական բյուջեից: